

V letu 2009 so v Tehniškem muzeju Slovenije z razstavo obeležili 50-letnico smrti Stanka Bloudka, letalskega pionirja, konstruktorja, izumitelja, vsestranskega športnika in graditelja. Bloudek je vizijo o letečem človeku združeval z vrhunskimi športniki, tehničnimi in izumiteljskimi sposobnostmi, sprva pri konstruiranju letal in kasneje pri razvoju ter konstruiranju smučarskih skakalnic doma in v tujini.

Razstava je pripravljena v okviru sodelovanja različnih institucij in strokovnjakov za posamezna področja, ki so poskušali osvetliti vsa področja Bloudkovega delovanja (šport, letalstvo, skakalnice, arhitektura, konstruiranje).

Avtor razstave: **dr. Sandi Sitar**

Soavtorji razstave: **mag. Boris Brovinsky, dr. Iztok Durjava, dr. Sonja Ičko, Jelko Gros in Tomaž Verdnik**

Vodja projekta: **Irena Marušič**

Oblikovanje in postavitve: **Miha Turšič**

Prevod in lektura: **Melita Silič**

Multimedijska prezentacija: **Avdiovizualni sistemi Lambda s.p.**

Stanko Bloudek

Stanko Bloudek se je rodil 11. februarja 1890 v Idriji slovenski materi in češkemu očetu. Po maturi, leta 1908, se je Bloudek odpravil v Prago, kjer je bil najprej vpisan na likovno akademijo, vendar je že po letu dni spoznal, da je tehnika njegova strast in se prepisal na nemško tehniško visoko šolo. Čeprav formalno ni diplomiral, so mu kasneje zaradi sposobnosti in uspehov v vseh delovnih okoljih priznavali inženirski naziv.

Letalski pionir, konstruktor, izumitelj

V Pragi je skupaj s prijatelji najprej izdelal brezmotorno, nato pa že leta 1910 skonstruiral enokrilno motorno letalo Racek (Galeb). Leta 1911 je sledilo dvokrilno letalo z imenom Libela (Kačji pastir). Od jeseni 1911 do jeseni 1913 je Bloudek služboval v Trutnovu na Češkem, za Mariborčanom Welsom in modelarjem Podgornikom je Bloudek dobil službo kot tretji letalski strokovnjak iz Slovenije. V tem času se je začel zanimati za šport.

Neposredno pred prvo svetovno vojno in med njo je Bloudek štirikrat menjal kraje in podjetja svojega delovanja. Najprej je deloval v Lindenthalu pri Lipnici, nato na Dunaju, v Dunajskem Novem mestu in naposled v Budimpešti. Omenja se tudi njegov obisk tovarne v Berlinu. Od leta 1918 do smrti je živel v Ljubljani. Po prvi svetovni vojni je sodeloval z ljubljanskim aeroklubom pri izgradnji enokrilnega motornega letala Sraka (1923-1925) in kasneje dvosedežnega letala Bloudek XV, ki se ga je prijelo ime Lojze (1928/29). Ko se je leta 1934 pilot letala smrtno ponesrečil, se je Bloudek dokončno odpovedal nadaljnji gradnji letal. Intenzivneje se je začel ukvarjati s konstruiranjem helikopterja in razvojem varnega letenja s to napravo.

V letih po prvi svetovni vojni se je Bloudek ukvarjal tudi s praktičnim izumiteljstvom (patentiral je npr. plombo za vagono). V Automontaži so leta 1934 izdelali tudi prvi slovenski osebni avtomobil Triglav z Bloudkovo karoserijo in motorjem DKW.

Vsestranski športnik in graditelj

Bloudek pa ni bil zgolj konstruktor in izumitelj, temveč tudi vsestranski športnik (od lastne aktivnosti v tekmovalnem in pozneje rekreativnem športu do uvajanja novih panog, od organizacijskega in trenerskega dela do načrtovanja športnih igrišč in pripomočkov).

Sodeloval je pri ustanovitvi nogometnega kluba Hermes (1909) in leta 1912 postal član S.K. Ilirija. Bil je slovenski prvak v metanju diska (1920), zmagal je v svoji kategoriji na avtomobilski dirki na Ljubelj (1926) in bil večkratni prvak Jugoslavije v umetnostnem drsanju (1926, 1927, 1929 - leta 1928 tekmovanja ni bilo).

Med drugim je v Ljubljani zgradil sodobno nogometno igrišče, igrišča za tenis, ki so jih pozimi spreminjali v drsališča, svetlobni park za nočne tekme, ki ga je tudi patentiral, olimpijski bazen, zimski bazen in 10 m visok skakalni stolp v športnem kopališču Ilirija in atletsko stezo. Javnost pa ga najbrž najbolje pozna kot konstruktorja smučarske letalnice v Planici, manj znano pa je dejstvo, da je bil graditelj vrste manjših skakalnic (izdelal je načrte za približno 100 smučarskih skakalnic) in športnih objektov v drugih slovenskih krajih.

Po drugi svetovni vojni je bil predsednik Fizkulturenega odbora za Slovenijo in vodja projektivnega biroja Fizkulture zveze Slovenije. Med leti 1947 in 1951 je bil predsednik Jugoslovanskega olimpijskega komiteja in leta 1948 postal član Mednarodnega olimpijskega komiteja.

Bloudkova nagrada

Umrli je v Ljubljani 26. novembra 1959 med pisanjem pisma v zvezi z načrtovano gradnjo smučarskih skakalnic po Jugoslaviji. Po njem se imenuje najvišja nagrada za šport Republike Slovenije, ki jo zaslužnim športnikom podeljujejo od leta 1965.

Zahvaljujemo se **Tehniškemu muzeju Slovenije iz Ljubljane.**

Zgibanko ob razstavi *Leteči človek*, Stanko Bloudek (1890-1959) v *Slovenskem domu* v Zagrebu septembra 2011, natisnil *Svet slovenske nacionalne manjšine Mesta Zagreb*.

Stanko Bloudek z lopato v roki popravlja letalnico ob koncu 20. let 20. st.

Muzej športa.

Stanko Bloudek s lopatom u ruci popravlja skakaonico na kraju 20-h godina 20. st. *Sportski muzej.*

Slovenski dom

Masarykova 13, 10000 Zagreb

Tel: 01 48 55 171

e-mail: slovenski-dom@zg.t-com.hr

Zgibanko pripravil: Svet slovenske nacionalne manjšine Mesta Zagreb. Prospekt priremilo: Vijeće slovenske nacionalne manjšine Grada Zagreba

Stanko Bloudek z dežnikom v roki v Planici 1956. *Muzej športa.*

Stanko Bloudek s kišobranom na Planici 1956. *Sportski muzej.*

Stanko Bloudek poučuje v umetnostnem drsanju mlado drsalko Tjašo Andree. *Muzej športa.*

Stanko Bloudek umjetničkom klizanju podučava mladu klizačicu Tjašu Andree. *Sportski muzej.*

Bloudkova Sraka. *Muzej športa.*

Bloudekova Sraka. *Sportski muzej.*

Stanko Bloudek pred Aljaževim stolpom na vrhu Triglava, kjer je naredil stoj. *Muzej športa.*

Stanko Bloudek pred Aljaževim tornjem na vrhu Triglava gdje je napravio stoj. *Sportski muzej.*

Stanko Bloudek drsa na drsališču v Tivoliju pred 2. svetovno vojno. *Muzej športa.*

Stanko Bloudek klizi na klizalištu u Tivoliju pred 2. svjetski rat. *Sportski muzej.*

Godine 2009. u Tehničkom muzeju Slovenije izložbom su obilježili 50. obljetnicu smrti Stanka Bloudeka, letačkog pionira, konstruktora, izumitelja, svestranog sportaša i graditelja. Bloudek je viziju o letećem čovjeku objedinjavao s vrhunskim sportskim, tehničkim i izumiteljskim sposobnostima, prije svega kod konstruiranja aviona i kasnije kod razvoja te konstruiranja skijaških skakaonica, kod kuće i u inozemstvu.

Izložba je pripremljena u okviru suradnje različitih institucija i stručnjaka za pojedina područja koje su pokušale osvijetliti sva područja Bloudekova djelovanja (sport, zrakoplovstvo, skakaonice, arhitektura, konstruiranje).

Autor izložbe: **dr. Sandi Sitar**

Suautori izložbe: **mag. Boris Brovinsky, dr. Iztok Durjava, dr. Sonja Ifko, Jelko Gros i Tomaž Verdnic**

Voditeljica projekta: **Irena Marušič**

Oblikovanje i postava: **Miha Turšič**

Prijevod i lektura: **Melita Silič**

Multimedijska prezentacija: **Avdiovizualni sistemi Lambda s.p.**

Stanko Bloudek

Stanko Bloudek rođen je 11. veljače 1890. u Idriji – majka mu je bila Slovenka a otac Čeh. Nakon mature, 1908. godine, Bloudek se uputio u Prag gdje je najprije upisao likovnu akademiju, no već nakon godine dana shvatio je da je tehnika njegova strast, te je prešao na njemačku tehničku visoku školu. Iako formalno nije diplomirao, kasnije su mu zbog sposobnosti i uspjeha u svim radnim sredinama priznavali titulu inženjera.

Letački pionir, konstruktor, izumitelj

U Pragu je zajedno s prijateljima najprije izradio jedrilicu, a onda je, već 1910. godine, konstruirao jednokrlni motorni avion Racek (Galeb). Godine 1911. napravljen je dvokrlni avion s nazivom Libela (Vilinski konjic). Od jeseni 1911. do jeseni 1913. Bloudek je službovao u Trutnovu u Češkoj, nakon Mariborčanina Welsa i modelara Podgornika, Bloudek je dobio posao kao treći zrakoplovni stručnjak iz Slovenije. U to doba počeo se zanimati za sport.

Neposredno prije i za vrijeme 1. svjetskog rata, Bloudek je četiri put mijenjao mjesta i tvrtke svoga djelovanja. Najprije je djelovao u Lindenthalu nedaleko od Leipziga, nakon toga u Beču, u Bečkom Novom mestu i na posljetku u Budimpešti. Spominje se i njegov posjet tvornici u Berlinu.

Od 1918. godine pa do smrti živio je u Ljubljani. Nakon 1. svjetskog rata s ljubljanskim aeroklubom surađivao je kod izgradnje jednokrlnog motornog aviona Sraka (1923-1925.) i kasnije kod dvosjeda - Bloudek XV. koji je dobio ime Lojze (1928-1929.). Kad je 1934. godine pilot aviona smrtno stradao, Bloudek se definitivno odrekao daljnje gradnje aviona. Intenzivnije se počeo baviti konstruiranjem helikoptera i razvojem sigurnog letenja s tom napravom.

Nakon 1. svjetskog rata, Bloudek se bavio i praktičnim izumiteljstvom (patentirao je npr. plumbu za vagone). U Automontaži su 1934. godine napravili i prvi slovenski osobni automobil Triglav s Bloudekovom karoserijom i motorom DKW.

Svestrani sportaš i graditelj

Bloudek nije bio samo konstruktor i izumitelj, već i svestrani sportaš (od svoje aktivnosti u natjecateljskom, a kasnije u rekreativnom spor-

tu, do uvođenja novih disciplina, od organizacijskog i trenerskoga rada, do planiranja sportskih igrališta i pomagala).

Sudjelovao je pri osnivanju nogometnog kluba Hermes (1909.) te 1912. postao član S.K. Ilirija. Bio je prvak Slovenije u bacanju diska (1920.), pobijedio je u svojoj kategoriji na automobilskoj utrci na Ljubelj (1926.) i bio višestruki prvak Jugoslavije u umjetničkom klizanju (1926, 1927, 1929-1928. godine natjecanje nije održano).

Između ostalog u Ljubljani je sagradio suvremeno nogometno igralište, igrališta za tenis koja su pretvarali u klizališta, osvijetljeni park za noćne utakmice kojeg je i patentirao, olimpijski bazen, zimski bazen i 10 m visoki toranj za skakanje na sportskom kupalištu Ilirija, te atletsku stazu. No, javnosti je najvjerojatnije najviše poznat kao konstruktor skijaške skakaonice na Planici. Manje poznata je činjenica da je bio graditelj niza manjih skakaonica (napravio je nacрте za približno 100 skijaških skakaonica) i sportskih objekata u drugim krajevima na području Slovenije.

Nakon 2. svjetskog rata bio je predsjednik Fiskulturnog odbora za Sloveniju i voditelj projektnog biroa Fiskulturnog saveza Slovenije. Od 1947. do 1951. godine bio je predsjednik Jugoslavenskog olimpijskog komiteta, a 1948. postao je član Međunarodnog olimpijskog komiteta.

Bloudekova nagrada

Preminuo je u Ljubljani 26. studenoga 1959. za vrijeme pisanja pisma u svezi s planiranom gradnjom skijaških skakaonica po Jugoslaviji. Najviša nagrada za sport Republike Slovenije, koju zaslužnim sportašima dodjeljuju od 1965. godine, nosi njegovo ime.

Stanko Bloudek popravlja v svoji domaći delavnici. Muzej športa.

Stanko Bloudek popravlja u svojoj radionici. Sportski muzej.

Zahvaljujemo Tehničkom muzeju Slovenije iz Ljubljane.

Prospekt prigodom izložbe Leteći čovjek, Stanko Bloudek (1890-1959.) u Slovenskom domu u Zagrebu u studenome 2011, tiskalo **Vijeće slovenske nacionalne manjine Grada Zagreba.**

Prijevod na hrvatski: **Vijeće slovenske nacionalne manjine Grada Zagreba (a.k.m.).** Lektura: **Dunja Gaj**

Leteći človek, Stanko Bloudek (1890-1959)

Slovenski dom

Masarykova 13/1, Zagreb

21. 9. - 30. 9. 2011

**Ing. Bloudek graditelj
mamutske skakalnice v
Planici.**

*Muzej novejše zgodovine
Slovenije.*

**Ing. Bloudek, graditelj
mamutske skakaonice na
Planici.**

*Muzej novije povijesti
Slovenije.*